

ЕРИХ МАРИЯ РЕМАРК

ОСОБЕНАТА СЪДБА НА

ЙОХАН БАРТОК

Превод от немски: Стоян Христов, —

chitanka.info

Йохан Барток, тенекеджия и монтьор, беше женен от пет месеца, когато избухна войната. Веднага беше мобилизиран и беше изпратен в един австрийски граничен гарнизон. В деня, когато замина, той беше зает с това, да постави ангажиментите си в ред и да предаде малката си работилница в ръцете на жена си и на другарите си. Дори му се удаде да получи две нови поръчки. Това наистина го ангажира целия предиобед, но от друга страна имаше вътрешното удовлетворение да знае, че поне до Коледа, всичко ще е наред. Когато се свечери, той облече най-хубавия си костюм и отиде с жена си при фотографа. Досега никога не ги беше блазнело да се фотографират — за да оцеляват, трябваше да работят упорито, така че това им изглеждаше неразумен разход. Но сега беше малко по-различно. Фотографът донесе снимките на следващата сутрин на гарата. Макар че се бяха получили малко по-големи, отколкото Барток очакваше, той се помъчи да откъсне изрезка с лицата на двамата, толкова голяма, че да се събира на капачето на часовника му, но не успя; тогава той взе ножа си, отряза собствения си образ и запази само този на жена му. Така пасваше.

Полкът на Барток скоро беше изпратен на фронта. През зимата на 1914-та година настъпваха напред и участваха в едно голямо нощно сражение, при което врагът се придвижи по фланга и откъсна три роти. Те се отбраняваха цял един ден, след това им свършиха мунициите и трябваше да се предадат. Сред тях беше и Барток. Пленените прекараха няколко месеца в общ лагер. Барток седеше по цял ден в бараката и лежеше. Искаше му се да разбере как е жена му и дали тя може да осигури нови поръчки за предприятието, защото сега то трябваше да и изкарва прехраната. Но нямаше нито едно писмо за целия лагер и единственото, което Барток можеше да направи, беше да опита да праща до дома писма със съвети и адреси на хора, които може би се нуждаят например от нова желязна решетка или нова тоалетна. В началото на април беше събрала една група от 1800 мъже и те бяха изпратени на крайбрежието. Барток и другарите му бяха сред тях. Качиха ги на борда на един пароход и слуховете бяха, че ще ги местят в лагер в източна Азия.

През първите няколко дни почти всички хванаха морска болест. След това те седаха наоколо, клечаха в задушната атмосфера на

тъмния трюм и пушеха, докато все още имаха цигари. Само през няколко малки люка можеха да хвърлят по някой бегъл поглед на морето и така те се изреждаха да гледат. Водата беше синя и чиста и понякога те забелязваха бели криле или сянката на някоя едра риба.

Постепенно пазачите станаха небрежни. Пленниците забелязаха това и изковаха план да изненадат екипажа и да превземат управлението на кораба. Някои от тях шпионираха помещението, където се съхраняваха оръжията, а други тайно се въоръжиха със заострени железни колчета, дебели въжета и ножове.

След това в една бурна нощ те избухнаха. Трима исполински подофицери поведоха групата, в която беше и Барток. Привидно безобидно те се разхождаха по стълбичката към каютите и тогава изведнъж се хвърлиха като котки върху изненаданите пазачи, които не успяха да окажат никаква съпротива. Няколко мига по-късно те бяха разбили люковете и излязоха навън на палубата.

Една част от екипажа изненадаха, докато спяха, а останалите трябваше да се предадат. Само капитанът и двама офицери се барикадираха и откриха огън. Трима пленници бяха убити от револверните изстrelи. Но когато останалите отвърнаха с картечницата, тежко раненият капитан се предаде.

Пленниците смятаха да се доближат до някое неутрално пристанище, понеже имаха достатъчно оръжия и храна, а неколцина от тях и преди бяха пътували по море. Един бивш корабен офицер пое команда на кораба. Всеки ден се упражняваха и Барток беше обучен да борави с картечницата. Командващият офицер изчисли, че ще им отнеме цяла седмица пътят до най-близкото пристанище. Но се случи друго. Защото на четвъртия ден на хоризонта се появи ниският сив корпус на военен кораб. С пушещи комини той се беше насочил право към парахода с пленниците. Те се опитаха да се измъкнат, но не бяха достатъчно бързи. Тогава се приготвиха да се отбраняват с надеждата да издържат до падането на нощта и тогава да избягат под прикритието на мъглата и тъмнината.

Но нямаха успех. Те наистина имаха оръжия, но не бяха в състояние да достигнат кръстосвача с тях. След един час много от тях бяха мъртви и бяха принудени да вдигнат бялото знаме. Когато първата лодка от военния кораб ги доближи, корабният офицер се

застреля. Капитанът на кръстосвача не гледаше на тях като на войници, а като на метежници и като такива те бяха пратени в една наказателна колония на един остров. Някои от предводителите на бунта бяха разстреляни и един от тях беше Михаел Хорват, приятел на Барток. Той оставил на Барток часовника и портфейла си.

— Късмет, Йохан! — каза той и се здрависа с него за сбогом. — Все едно дали ще умра по този или онзи начин, в крайна сметка е едно и също, да се надяваме, че на теб ще ти се размине! Ако майка ми е още жива, предай и тези неща, става ли?

Другите пленници бяха признати за виновни за метежа. Всеки пети беше осъден на „до живот“, а останалите на петнадесет години принудителен труд. Когато ги преброяваха, Барток извади късмет — получи само петнадесет години.

„Петнадесет години“, мислеше си той вечерта след първия ден, когато цялото тяло го болеше и сви в един ъгъл на почти врялата барака от гофрирана ламарина, „петнадесет години. Днес съм на тридесет и две. Тогава ще бъда на четиридесет и седем.“ Той извади снимката на жена си от капака на часовника и дълго я разглежда. После поклати глава и опита да заспи.

Работата беше тежка, а климатът — убийствен. Сто и осемдесет мъже умряха през първата година. През втората — сто и десет. През четвъртата Барток се сприятели с Вилчек, един селянин от Банат. През шестата го погреба. През седмата загуби предните си зъби. През осмата узна, че войната отдавна е свършила. През деветата побеля. През десетата избягаха шестнадесет души, но бяха заловени и върнати отратно. През дванадесетата година вече никой не говореше за вкъщи. Светът се беше свил до един остров, животът беше мъчение и дълбок сън, копнежът беше изтрит, болката се беше притъпила, а спомените — разрушени. Над безмисленото оцеляване на същества, които всяка вечер мълчаливо лягаха да умрат и които на другата сутрин все пак се събуджаха, бяха само пазачите, велики и властни, треската и отчаянието.

Когато надзирателят им каза, че са свободни, те отначало изобщо не му повярваха. До последния си ден те имаха едно на ум, че той може да дойде и да им каже, че трябва да останат още пет години — толкова малко можеха да си представят какво означава да си свободен.

Събраха малкото си мизерни вещи и замаршируваха надолу към пристанището. Барток се огледа още веднъж. Там, пред бараките, видя оцелелите от онези другари, които бяха получили доживотни присъди и които сега трябваше да останат. Мълчаливо ги гледаха. Преди да тръгне Барток беше питал двама от тях дали да не им изпрати нещо от къщи.

— Затваряй си устата! — му беше отговорил единият и си беше отишъл. Другият пък изобщо не разбираше какво му говори. Но първият се затича няколко крачки след тях:

— И ние идваме! — викаше той.

Другите не се трогнаха. Те само стояха там и се взираха.

На път към кораба, Барток извади часовника си. Снимката на жена му още беше там — беше съвсем избеляла и нищо не се различаваше. Но той я извади и се опита да си спомни. Отдавна не го беше правил и скоро главата му забучва, толкова непривично му беше.

Когато отново стъпи на сушата, продължи да пътува с няколко другари от същата област. Те установиха, че сега родният им край е част от страната, срещу която преди те се бяха били. Областта е била отстъпена възоснова на мирния договор. Това не го разбираха, но напърво време го приеха. Защото за тях целият свят се беше променил през тези петнадесет години. Виждаха къщи, улици, коли, хора, чуха познати имена, но все пак всичко беше чуждо. Градовете се бяха разрастнали, уличното движение ги плашеше, и им беше трудно да осъзнай какво се случва около тях. Всичко вървеше прекалено бързо. А те бяха свикнали да мислят само бавно.

Накрая Барток стигна до родния си град. Трябваше да върви бавно и да се подпира на бастуна си, така трепереха колената му от възбуда. Пак откри къщата, в която беше живял. Работилницата още беше там, но никой не знаеше нищо за жена му. През последните десет години работилницата често беше минавала от едни ръце в други. Жена му сигурно отдавна се беше преместила. Барток издирваше навсякъде. Накрая научи, че тя сега може би живее в един по-голям град на запад.

Той отиде в града, чието име му бяха казали. Там вися пред не една врата и не един коридор и все разпитваше. След като никой не можа да му даде информация, и той беше вече изчерпан и без надежда,

дотолкова, че вече мислеше да си тръгва, изведнъж му хрумна идея. Той се обърна и назова на служителя името на бившия си съдружник. Служителят погледна още веднъж в книгата и го откри. Жената се беше омъжила за него преди седем години. Барток кимна. Сега му стана ясно защо не бяха пристигали никакви писма, защо никога не беше чул никаква вест от къщи. Те бяха приели, че той трябва да е мъртъв.

Бавно изкачи стълбите и позвъни. Едно петгодишно дете отвори вратата. После дойде жена му. Той я погледна и несигурен дали това е тя, не се осмели да заговори.

— Аз съм Йохан — каза той накрая.

— Йохан! — тя отстъпи крачка назад и падна тежко в едно кресло. — Света божия майко! Тя започна да плаче.

— Но още тогава ние получихме известие, удостоверение, че си бил мъртъв!

Тя издърпа едно чекмедже и започна да рови из него с треперещи ръце, като че ли животът и зависеше от това да намери това известие.

— Да, да, остави го — Барток огледа с блуждаещ поглед кухнята.

— Това твоето дете ли е? — попита той.

Жената кимна.

— Имаш ли други?

— Две...

— Две... — повтори той механично. После седна на канапето и се взря пред себе си.

— Какво ще стане сега, Йохан? — попита жената през сълзи. Барток вдигна поглед.

Пред него на един нисък скрин стоеше малка снимка в позлатена рамка. Беше снимката, която си бяха направили преди да иде войник. Той я взе и дълго я разглежда. После пак погледна жена си. Той поглади челото си с ръка.

— Пет месеца, нали?

— Да, Йохан...

— А сега?

— Седем години — отговори меко тя. Той кимна и стана. Жената го прегърна.

— Нали не си отиваш пак?

— Напротив... — каза той и си взе шапката.

— Остани поне за вечеря — помоли го тя.

— Докато си дойде Алфред...

Той поклати глава.

— Не, не, така е по-добре. Така ще можеш да сложиш малко ред в ситуацията. Наистина ще е по-добре така.

Отвън той остана известно време загледан в къщата. После тръгна пак към гарата и се върна в родния си град. Там щеше да си потърси работа и да започне отначало.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.